

2- Hamdullah el-Ensari Türbesi

3- Ebu Saïd el-Hudri Türbesi

vesilelerle burayı ziyaret etmişlerdir.

Defni müteakip Bizanslılar tarafından ziyaret mahalli yapılan bu sahabinin kabri, fethin ardından İstanbul halkı tarafından mübarek beldelerin bir şubesi gibi görülmüş, Peygamber'imizin Medine'deki kabri ile bu kabir arasında benzerlik ve paralellik kurulmuştur. Ayvansaray'a kadar olan mintika içinde meyhaneler, kumar oynatan kahveler, ortaoyunu mahalleri açılması yasaklanmıştır. Hacca gidenler burayı ziyaret etmeden yola çıkmamışlardır. Eyüpsultan semti yabancı ziyaretçiler tarafından ruhani mekânların en güzeli sayılmıştır. Eyüpsultan'da oturan bazı gayrimüslimler bile her sabah Eyüp Sultan Türbesi'ni ziyaret etmeden işyerlerini açmamışlardır. Şehir dışından gelen bazı kimseler için de, Eyüp Sultan Türbesi'nin varlığı İstanbul'u ziyaret sebebi kabul edilmiştir. Bu sahabenin İstanbul'daki varlığı sadece Osmanlı devrinde değil, günümüzde de İstanbul'u dinî ziyaret merkezleri arasında önemli konuma yükseltmiştir.

Peygamber'imizin süt kardeşi olan ve sefer sırasında 85-90

yaşlarında bulunan Ebu Şeybe el-Hudri el-Ensari, kuşatma sırasında surlar içerisinde şehit düşen sahabelerdendir. Ayvansaray'da surlar içerisinde Tokludedde Haziresi'nde bulunan ve fethi müteakip Fatih Sultan Mehmed tarafından yaptırılan türbesinin, İstanbul halkı tarafından en az Eyüp Sultan Türbesi kadar ilgi gösterilen ziyaret mahallerinden olduğu kaynaklarda belirtilmektedir. Sultan II. Bayezid, Çorlulu Ali Paşa ve Sultan II. Mahmud, türbeyi tamir ettiren ve bakımına önem veren devlet adamlarıdır. Pek çok sahabinin İstanbul kuşatması esnasında bu bölgede şehit düşmesinden dolayı bölge "sahabeler haziresi" olarak da bilinmektedir. Hz. Hamdullah el-Ensari, Hz. Ahmed el-Ensari, Hz. Muhammed el-Ensari ve Hz. Ka'b türbeleri buranın etrafında türbesi bulunan diğer sahabilerdir.

İçinde ve etrafında sahabe kabirleri barındıran, önem ve özellikleri Bizans dönemine kadar ulaşan, her ikisi de kiliseden camiye Koca Mustafa Paşa tarafından çevrilen mekânlardan birisi Kocamustafapaşa Camii, diğeri de

Hz. Cabir Camii olarak da bilinen Atikmustafapaşa Camii'dir. Cabir isminde bir sahabe ait olduğu bildirilen kabir Atikmustafapaşa Camii minberinin altında bulunmaktadır. Bu kabir de gerek halk gerekse yöneticiler tarafından yoğun şekilde ziyaret edilmiştir. Sultan I. Mahmud'un ziyaretinin ayrıntılarını onun sır kâtibinin günlüklerinden ayrıntılı olarak okuma imkânı bulunmaktadır. Diğer yapı, Kocamustafapaşa Camii haziresi de İstanbul'un en fazla ziyaret edilen mekânlarından. Burada da Hz. Hüseyin'in çocukları olduğu söylenen *kerimeteynin* (iki kız) türbesi ile yukarıda adı geçen Hz. Cabir'in eşi Dâye Hatun ve onların ihtida etmesine vesile oldukları, zamanın kralının Müslüman olmuş kızının kabirleri bulunmaktadır.

Biri Eyüpsultan'da diğeri Üsküdar Karacaahmet Dergâhı yanında bulunan Ebu'd-Derda, Fatih Ayvansaray Karabaş Mahallesi'nde bulunan Ebu Zer el-Gifarî, Edirnekapı Kariye Camii yanında bulunan Ebu Saïd el-Hudri, Karaköy Yeraltı Camii içindeki Amr b. el-Âs kabirleri de

İstanbul halkı tarafından ziyaret edilmiş makamlardır.

Eğrikapı civarında, surların iç ve dış kısımlarında bulunan sahabe kabirleri de ayrıca dikkat çeken yapılarıdır. Karaköy Yeraltı Camii içinde ve Sultanahmet Camii ile Ayasofya Camii arasında yer alan Abdurrahman-ı Şamî makam türbeleri de İstanbul halkının sahabe kabri olarak ziyaret ettiği, onlar vasıtasıyla Hz. Peygamber ile irtibat kurduğu mahallerdendir.

Ni'melceşş'in evvelûnunu oluşturan bu sahabe türbe, kabir ve makamlarını İstanbul halkı bağrına basmış, belli günlerde ziyaret etmeyi bir vazife saymış, onlar aracılığıyla Hz. Peygamber'e bağlılıklarını pekiştirmişlerdir. Bu dinî mekânlar sadece halk tarafından değil, idareciler tarafından da değer ve önem verilen mekânlar olmuştur. Sultan II. Mahmud, neredeyse bu türbe, kabir ve makamların hepsinin bakımını yapmış, hepsini tamir ve tadilattan geçirmiştir. Sahafılar Şeyhizade Esad Efendi, bu dönemde yapılan tamirler için tarihler düşürmüştü, Hattat Yesarîzade Mustafa İzzet Efendi tarafından yazılan kitabeler türbelerin kapılarına asılmıştır.

Allah Resulü pek çok şehir ve ülkenin fethedileceğini sadece işaret ederken, sıra İstanbul'a geldiğinde, fatihini "ni'me'l-emîr" (mutlu komutan) ve askerini de "ni'me'l-ceşş" (mutlu asker) olarak vasıflandırmıştır. Merhum Ali Yardım Hoca'nın deyişiyle, "Kısa, kesin kararlı ve ümitli bir ifade ahengini sergileyen Fetih Hadisi'nin *Le-tüftehanne*'deki ses tonunda, Bizans surlarını sarsan top güllesinin sesini duymamak mümkün değildir." Bu hadis, İstanbul'a sahabiler hediye etmiş, bir devlet adamı bahşetmiş ve sırtı okşanmış bir ordu kazandırmış, nihayet

4- Muhammed el-Ensari Türbesi

bütün bunları içinde barındıran bir medeniyet armağan etmiştir.

İstanbul mezarları medeniyetimizin en önemli unsurlarındandır. Bunlar içerisinde sahabe kabir ve makamlarının ayrı bir yeri vardır. Geçmişte olduğu gibi zamanımızda da İstanbul şehir kimliğinin ayrılmaz parçaları, buraya düşen yıldızlar mesabesinde olan sahabilerin kabirleridir. Bu kabirler, İstanbul'un İslam'ın ilk dönemleriyle bağ kurmada en önemli tarihî fonksiyonu üstlenmiş, dünden bugüne bu bağın hatırlardaki canlılığını muhafaza etmiştir.

KAYNAKLAR

- BOA, A.AMD, 89/17.
BOA, C.BL, nr. 398.
BOA, C.EV, nr. 24565.
BOA, HH, nr. 27472.
BOA, İ.EV, 1318, N.5.
BOA, İ.HUS, 1312, B.97.
BOA, İ.MVL, 17873.
BOA, *Teşrifatçılık Defteri*, nr. 676.
Âsitâne-i Aliyye'de Medfûn Olan Ashâb-ı Kirâm Efendimiz Hazerâtının Makâm-ı Âlîlerini Mübeyyen Risâle, Süleymaniye Ktp., Nuri Arlasez, nr. 301, vr. 44^b-46^a.
İmamzâde Mehmed Es'ad Efendi, *Değeri ve Tesiri Açısından Fetih Hadîsi ve Feth-i*

Kostantîniyye, haz. Necdet Yılmaz, İstanbul 2002.

İşli, Necdet, *İstanbul'da Sahâbe Kabir ve Makamları*, Ankara 1987.

Moravî Zekeriyâ b. Beşîr, *Risâletü'l-mübeşşire bi-bekâi'l-Kostantîniyye*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1139.

Uyar, Gülgün, "Bir Risâle, Bir Türbe, Bir Menkibe: İmam Süyûtî'ye ait Risâlenin Işığında Çifte Sultanlar Türbesi'ne Bir Bakış", *Osmanlı Araştırmaları*, 2009, sy. 34, s. 231-282.

Ünver, A. Süheyl, *İstanbul'un Mutlu Askerleri ve Şehit Olanlar*, Ankara 1976.

Yılmaz, Necdet, Coşkun Yılmaz, *İstanbullu Sahâbeler*, İstanbul 2013